

УДК 72

професор, доктор технічних наук **Кашенко О.В.**,
професор, доктор архітектури **Слєпцов О. С.**,
аспірантка **Кумейко М.К.**
кафедра основ архітектури і архітектурного проектування
Київського національного університету будівництва і архітектури

ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Анотація: розглянуто основні історичні віхи становлення архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури з початку його заснування до сьогодення та перспективи розвитку факультету як складової університету.

Ключові слова: Київський національний університет будівництва і архітектури, архітектурний факультет, історія, розвиток, архітектурно-будівельна концепція.

Історія архітектурного факультету Київського національного університету будівництва та архітектури бере свій початок із заснування самого університету. Факультет було організовано в 1930 р. на основі комунального відділення інженерно-будівельного факультету Київського політехнічного інституту та архітектурного факультету Київського художнього інституту.

З художнього інституту було переведено 15 педагогів (О. М. Вербицький, С. Я. Грабовський, В. Г. Заболотний, І. Ю. Каракіс, В. Г. Кричевський, П. Г. Юрченко, Л. П. Юровський, П. М. Черниш та ін.), та 220 студентів. В 1931 р. інститут випустив 41 архітектора.

З початку своєї діяльності Київський будівельний інститут (початкова назва) мав поміж інших такі архітектурні спеціальності: цивільне будівництво, промислове будівництво, містобудування (архітектор та планування населених місць).

І тільки наказом від 25 вересня 1934 р. в інституті був затверджений архітектурний факультет зі спеціальностями: «Архітектура житлових та громадських будівель» та «Проектування та забудова населених місць».

Але з 1938 р. факультети були знову реорганізовані за рахунок скасування спеціальності і до початку Великої Вітчизняної Війни архітектурний факультет проіснував зі спеціальністю: «Архітектура

будівель». З 1939 р. інститут отримує назву «Київський інженерно-будівельний інститут».

У зв'язку з початком воєнних дій та тимчасової окупації м.Києва, інститут зупинив свою діяльність в Києві, його було переміщено в м.Куйбишев. 19 вересня 1941 р. приміщення інституту було зайнято фашистським піхотним механізованим полком. За 10 днів перебування обладнання кабінетів та лабораторій було розграбовано, документальні матеріали довоєнних років було знищено. Свою діяльність інститут відновив з грудня 1943 р., після звільнення м.Києва від німецько-фашистських загарбників. Учбова та наукова робота почалась з лютого 1944 р. Були відновлені два факультети : архітектурний та будівельний. І вже в 1945 р. факультет випустив трьох архітекторів.

З 1930 року до 1934 р. інститут розташовувався по вулиці Гончара, 55-б. Цей будинок в стилі класицизму був побудований в 1914 р за проектом архітектора А.В. Кобелева. Спочатку будівля була призначена для Київського відділення Російського технічного товариства - визнаний центр наукової інженерної думки. На першому поверсі були влаштовані приміщення майстерень і зал для демонстрації машин. На інших поверхах розміщувалися аудиторії для вивчення техніки. Нині в будівлі знаходиться Інститут геологічних наук АН України.

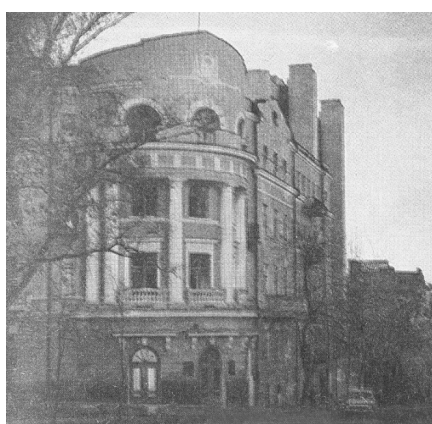
А в період 1934-1941 рр. та 1944-1963 рр. інститут займав будівлю по бульвару Тараса Шевченка, 22-24та будівлю, за адресою: проспект Перемоги, 10. Першо згадана будівля була побудована в 1906 р. для Київського комерційного інституту, створеного на базі Вищих комерційних курсів за проектом професора О. В. Кобелева і архітектора В. Обремського. Заняття вели в основному викладачі Університету та Політехнічного інституту. У 1920 р. учбовий заклад був реорганізований в Інститут народного господарства. З 1944 і до сьогодні будівля належить Педагогічному університету ім. М. Горького, пізніше перейменованого в університет ім. Драгоманова.

Будівля по просп. Перемоги 10 (в минулому бульвар Шевченка, 78) була побудована в 1936-1937 рр. у формах класичної архітектури архітектором Д. М. Д'яченком. Нині будівлю займає Міністерство освіти і науки України.

У 1963 р. інститут переїхав до нового головного корпусу по Повітрофлотському проспекту, 31, збудованому за проектом авторського колективу архітекторів Гопкала В. І., Катка Л. Б., Ліберберга М. Р. в стилі пізнього індустріального конструктивізму. Частина приміщень КІБІ, а саме

геодезичний корпус, профілакторій та гуртожиток розташувалась у комплексі дореволюційних будівель по вул. Освіти, 5.

У 1965-1966 рр. по вул. Освіти, 3 був зведений сучасний спортивний комплекс із стадіоном та триповерховим спортивним корпусом, в якому передбачено басейн і спортивні зали. Комплекс був збудований за проектом архітекторів М. О. Гусєва, Л. Б. Катка та М. Р. Ліберберга.

Будівля по вул. Гончара, 55-6

Будівля по бульв. Шевченка, 22-24

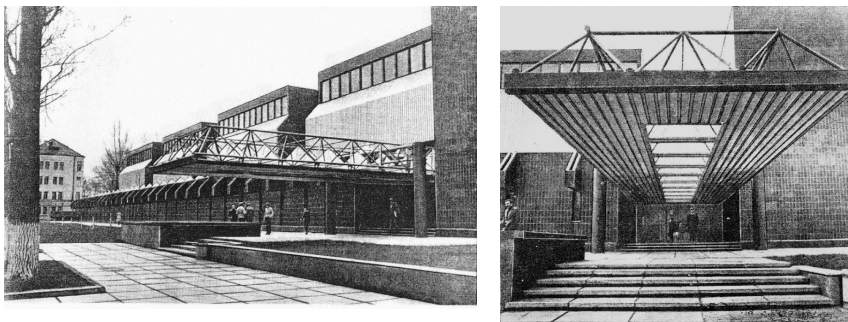

Будівля по просп. Перемоги, 10

А вже у 1982 р. з боку вул. Івана Клименка споруджено архітектурний корпус. Автори нової будівлі архітектурного факультету (архітектори Л. І. Філенко, В. Л. Коробко, М. Ш. Гершензон) отримали право на розробку проекту в результаті відкритого конкурсу, який був проведений в стислі терміни.

Автори проекту архітектурного факультету, прийнявши за основу лінійну, але досить ущільнену об'ємно - просторову структуру з широким корпусом, зосередили в центральній частині основні службово-допоміжні і технічні приміщення, що не вимагають природного світла, а також велику, протяжну двосвітну рекреацію з верхнім освітленням.

Будучи важливою функціональною ланкою в процесі навчання майбутніх архітекторів, зали малюнка стали одним з головних композиційних елементів в образному вирішенні будівлі. Їх великі ритмічні обсяги, винесені на головний фасад, консольно нависають над нижнім поверхом, підкреслюючи великий будівельний масштаб всієї споруди. Разом з тим, контрастне поєднання цих великомасштабних обсягів, що вінчають будівлю, з більш дрібним членуванням фасадної поверхні креслярських аудиторій першого поверху створює своєрідну динамічну композицію. Будівля архітектурного факультету КІБІ викликала великий інтерес. У свій

Архітектурний корпус по вул. Клименка, 2

час відбулося кілька обговорень цього об'єкту на засіданнях творчих секцій і комісій Союзу архітекторів УРСР, підсумки обговорення свідчили, що нова будівля архітектурного факультету - помітне явище в архітектурній практиці України. Уже сам факт будівництва навчального корпусу з урахуванням специфіки підготовки молодих спеціалістів-архітекторів був важливим фактором у підвищенні рівня професійної архітектурної освіти

Нагальні потреби життя вимагають збільшення набору студентів і розширення визнання ВНЗ в світі, а це неможливо без модернізації і всього навчального процесу й архітектури будівель, сучасного вирішення навчальних корпусів. Шляхи модернізації комплексу будівель Київського

Будівля по просп. Повітрофлотський, 31. Існуючий стан.

**Головний учбовий корпус КНУБА. Реконструкція.
Загальний вигляд. Пропозиція.**

національного університету будівництва архітектури викладені в сучасній концепції архітектурно-будівельного розвитку КНУБА, розробленого творчим колективом Науково-проектного архітектурного бюро «ЛІЦЕНЗ І АРХ» під керівництвом проф. Слєпцова О.С.

Архітектурно-будівельна концепція розвитку університету передбачає часткову реконструкцію існуючих будівель і окремих приміщень у них, розширення площ навчальних та житлових будівель університету шляхом зведення додаткових корпусів, надбудов та прибудов до існуючих, підземних та наземних паркінгів у вищезгаданих зонах. Єдність стилю комплексу досягається взаємозв'язком факторів, що визначають архітектурний простір – функції, матеріалу, художнього змісту і форми

Архітектурно-будівельна концепція розвитку КНУБА. Загальний вигляд.

Реконструкція простору учбової зони КНУБА. Пропозиція.

Читальна зала бібліотеки КНУБА. Третій поверх. Пропозиція.

Головний вестибюль КНУБА. Пропозиція.

Кіно-концертна зала КНУБА. Реконструкція.. Пропозиція.

Зала Вченої ради КНУБА. Пропозиція

Музей КНУБА. Реконструкція. Третій поверх. Пропозиція

Запропонована архітектурно-будівельна концепція розвитку Київського національного університету будівництва і архітектури дозволить підвищити статус КНУБА на загальнодержавному та міжнародному рівнях як головного ВУЗ України архітектурно-будівельного напрямку; привести рівень

комфортності будівель університету у відповідність сучасним вимогам; збільшити загальні площі учбових будівель; влаштувати додатково парковочні місця; створити стилістично завершений цілісний містобудівний ансамбль комплексу КНУБА.

Деканами факультету в різний час були: І. І. Неймарк (1930-1935), С. А. Усов (1935-1937), В. Є. Моціль (1937- 1941), О. Я. Хорхот (1943-1946), Є. Є. Дольський (1946-1947), П. М. Черниш (1947-1950, 1957-1964), О.О. Сидоренко (1950-1951), М.О. Гусєв (1951-1957), І.Є. Черняд'єв (1965-1966), М. Ф. Євстифєєв (1964-1965, 1966-1978), Б. Г. Криштоп (1978-1983), Є. М. Бавикін (1983-1987), О. В . Кашенко (з 1987 по теперішній час).

С.А. Усов

О.Я. Хорхот

Є.Є.Дольський

П.М. Черниш

О.О. Сидоренко

М.О. Гусев

І.Є. Черняд'єв

М.Ф. Євстифєєв

Б.Г. Криштоп

Є.М. Бавикін

О.М. Кашенко

Декани архітектурного факультету КНУБА.

З початку діяльності факультету (1930) працює **кафедра архітектурного проектування будівель і споруд**. У різний час кафедру очолювали: професор В. Н. Риков (1930 - 1931), професор О. М. Вербицький (1932-1933), кандидат архітектури, доцент П. Г. Юрченко (1933-1949), професор Я. А. Штейнберг (1949-1950, 1952-1956), професор П. Н. Северов (1950-1951), професор М. О. Гусев (1957-1975), професор Г. І. Лаврик (1976-1985). З 1985 по 2012 роки кафедрою керував кандидат архітектури, доцент В. З. Ткаленко. З 2012 р. по сьогоднішній день завідувач кафедри – професор, доктор архітектури, дійсний член Української академії архітектури Куцевич Вадим Володимирович.

Кафедра була методичним центром архітектурної освіти на Україні, надавала допомогу новим утвореним архітектурним факультетам і кафедрам архітектури в Харкові, Одесі, Полтаві, Дніпропетровську, Макіївці, Самарканді. З самого початку вона стала базовим навчальним підрозділом, яка дала початок ряду інших спеціальних архітектурних кафедр в Київському інженерно-будівельному інституті: малюнка і живопису (1934); інтер'єру (1964), в даний час - кафедра основ архітектури і архітектурного проектування; містобудування (1967).

В 1964 р. відбувся поділ кафедри архітектурного проектування будівель і споруд на дві частини, одна з яких отримала назву **«Кафедра інтер'єра»** (завідувач – архітектор Олег Олександрович Свешніков (1964-1969)).

В 1969 р. назва і зміст роботи кафедри були змінені на «Кафедра інтер'єру та обладнання», а посаду завідувача зайняв доктор архітектури, професор Віктор Володимирович Савченко (1969-1971). В 1971 р. знову була змінена назва і напрямок освітньо-професійної діяльності кафедри, вона дістала назву «Кафедра основ архітектури» а завідувачем залишився В.В.Савченко (1971-1983).

1987 р. кафедру очолив доктор архітектури, професор, народний архітектор України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури, лауреат Премії Ради міністрів СРСР, дійсний член Української академії архітектури, автор численних будівель і споруд В.І. Єжов (1987-2010). Кафедра знову змінила назву на кафедру «Основ архітектури і архітектурного проектування».

В 2010 р. кафедру «Основ архітектури і архітектурного проектування» очолив професор, доктор архітектури, заслужений архітектор України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури, член Національної спілки архітекторів, дійсний член Української академії архітектури Слепцов

Олег Семенович, автор багатьох містобудівних комплексів, будівель і споруд в Україні і закордоном.

При започаткуванні архітектурного факультету в складі кафедри архітектурного проектування було створено секцію рисунку та живопису. Її очолив відомий український архітектор, художник Василь Кричевський. У 1934 р. на основі секції була організована **кафедра рисунку і живопису**. Першим її завідувачем став художник-графік І. Плещинський, який очолював кафедру з 1934 по 1948 рр.

Це була перша кафедра рисунку та живопису в складі будівельних вищих навчальних закладів України. Надалі кафедру очолювали: професор Д. П. Жалко-Титаренко (1948-1949), доцент Ю. М. Петров (1949-1974), В. В. Чепелик (1974-1979), професор М. Ф. Євстифеев (1979-1990), В. В. Савченко (1990-1997). З 1997 р. кафедру очолює Кашенко Олександр Володимирович – декан архітектурного факультету, доктор технічних наук, професор, заслужений працівник освіти України.

В 1994 р. відкрита нова спеціальність «Образотворче мистецтво, креслення» зараз «Образотворче мистецтво». У зв'язку з цим кафедра перетворилася на випускню. Перший випуск бакалаврів з нової спеціальності відбувся в 1998 р., а спеціалістів – у 1999 р.

У 1930 р. була організована також **кафедра архітектурних конструкцій**. Організатором і першим завідувачем кафедрою був відомий вчений-будівельник професор В. А. Обремський. У подальшому кафедрою керували: професор Н. А. Доміловській, доценти А. Н. Смик, О. Я. Хорхот (пізніше доктор архітектури, професор), професор Н. Д. Плехов, доценти Ф. Т. Лісюра, П. М. Черниш, професор Н. А. Черкасов. З 1971 по 2009 рр. кафедрою завідував доктор технічних наук, професор А. Л. Підгорний. З 2009 р. кафедру очолив доктор технічних наук, професор Плоский Віталій Олексійович.

У 1945 р. в інституті була організована кафедра нарисної геометрії та інженерної графіки, в даний час - **нарисної геометрії, інженерної та машинної графіки**. Її організатором був відомий вчений, засновник української наукової школи нарисної геометрії, член-кореспондент Академії архітектури УРСР, заслужений діяч науки і техніки УРСР, доктор технічних наук, професор С.М. Колотов (1880-1965), який завідував кафедрою на протязі 20 років (1945-1965). З 1965 р. кафедру очолював заслужений діяч науки УРСР, доктор технічних наук, професор В. Є. Михайленко. Сьогодні

завідувач кафедри – академік Академії наук вищої школи України, доктор технічних наук, професор Ковальов Сергій Миколайович.

Кафедра філософії заснована в 1959 р. Завідувачами кафедри були: професор А .І.Клевцов, професор М.С.Свідло. З 1999 р. кафедрою керує доктор філософських наук, професор, Рижко Володимир Антонович.

1 квітня 1983 р. у складі архітектурного факультету Київського інженерно-будівельного інституту була заснована **кафедра містобудування**. На кафедрі містобудування в червні 2008 р. була ліцензована, в межах спеціальності “Містобудування”, спеціалізація “Ландшафтна архітектура”. Завдяки цьому кафедра містобудування випускає спеціалістів і магістрів за спеціальністю «Містобудування», а також спеціалістів і магістрів за спеціалізацією «Ландшафтна архітектура».

Протягом 23 років з 1983 р. по 2006 р. кафедру очолював доктор архітектури, професор, заслужений архітектор України, видатний вчений в галузі містобудування Фомін Ігор Олександрович – фундатор та засновник кафедри. З 2006 р. по червень 2009 р. завідувачем кафедри містобудування був доктор архітектури, визначний вчений в галузі містобудування, професор, народний архітектор України, директор Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст «ДІПРОМІСТО» – Ю.М. Білоконь, який працював на кафедрі, починаючи з 1987 р.

В липні 2009 р. кафедру містобудування очолила кандидат архітектури, професор, член-кореспондент Академії архітектури України та Академії будівництва України , почесний професор КНУБА Кушніренко Марія Марківна.

Кафедра дизайну архітектурного середовища розпочала свою роботу з 1990 р., завідувач — доктор архітектури, професор Тімохін Віктор Олександрович. Починаючи з 1993 р. кафедра заснувала міжнародний студентський конкурс «АРТЕКА». А у травні 2010 р. на честь 20-річчя кафедри дизайну архітектурного середовища КНУБА кафедра організувала і провела міжнародний фестиваль архітектурно-дизайнерських шкіл «DASFEST».

Кафедрою теорії архітектури (минула назва «кваліметрії») керує доктор архітектури, професор, член Національної спілки архітекторів, дійсний член Української академії архітектури Ковальський Леонід Миколайович.

Кафедра ландшафтної архітектури є новою кафедрою, яка створена з 2011 р. на архітектурному факультеті Київського національного університету будівництва і архітектури. Завідувач кафедри, доктор архітектури, професор,

член Національної спілки архітекторів, дійсний член Української академії архітектури, народний архітектор України Панченко Тамара Федотівна.

Кафедра інформаційних технологій в архітектурі була створена на архітектурному факультеті у 2004 р.. Завідувач кафедри – доктор архітектури, професор Товбич Валерій Васильович.Сьогодні на базі КНУБА створюється науково-дослідницький інститут теорії, історії архітектури містобудування архітектури і дизайну.

Факультет підтримує тісні зв'язки з міжнародними організаціями та провідними центрами освіти: Міжнародною асоціацією студентів архітекторів, Європейською асоціацією студентів архітекторів, з університетами Австрії, Німеччини, Бельгії, США, Канади та інших країн. Нині на архітектурному факультеті навчається понад 1700 студентів, у тому числі — 120 громадян іноземних держав.

На факультеті в даний час готують бакалаврів, фахівців і магістрів архітектури; бакалаврів, фахівців і магістрів мистецтва. Архітектурний факультет здійснює набір за трьома напрямками: «Архітектура», «Образотворче мистецтво» і «Дизайн».

На кафедрах факультету реалізуються спеціалізації: теорія архітектури, архітектура житла, архітектура громадських будівель, архітектура виробничих (промислових) будівель і споруд, ландшафтна архітектура, інтер'єр, реконструкція і реставрація архітектурних об'єктів, інформаційні технології в архітектурі, енергозбереження в архітектурі.

Останнім часом викладачами кафедр розроблено ряд нових програм, пов'язаних з засвоєнням технологій проектування соціального житла, житлових, громадських та виробничих будівель з врахуванням потреб людей з обмеженими фізичними можливостями, програм сталого розвитку архітектури, програм підготовки фахівців, що володіють інноваційними технологіями в сфері ресурсозберігаючих технологій.

На архітектурному факультеті КНУБА здійснюється підготовка фахівців для багатьох країн світу: Білорусії, Молдови, Казахстану, Узбекистану, Туркменістану, Грузії, Вірменії, Азербайджану, Росії, Ірану, Лівану, Ізраїлю, Сирії, Йорданії, Китаю, Кореї, країн Латинської Америки, Туреччини, Кіпру, Греції та ін.Факультетом встановлені сталі зв'язки з проектними, науковими, виробничими організаціями України та регіону.

Одним з ефективних засобів підвищення якості проектно-планувальної справи та навчального процесу є створення спільної методичної й інформаційної бази з провідними науково-дослідними та проектними установами України. Такий інтеграційний засіб використано в процесі

співпраці з Українським державним науково-дослідним інститутом проектування міст «ДІПРОМІСТО» шляхом створення навчально-науково-виробничого комплексу.

Факультетом здійснюється активна співпраця і з іншими провідними проектними організаціями м. Києва і України в цілому, зокрема: ДП «НДП містобудування», ДП «Інститут Київгенплан» - ПАТ «Київпроект»; КиївЗНДІЕП; Укрндіпроектреставрацією; Державним науково-дослідним та проектно-вишукувальним інститутом «Ндіпроектреструкція»; ЗАТ «Гіпроцивільпромбуд»; Укрндіагропроект; ДП «Діпроверф»; Проектно-вишукувальним інститутом «Укркурортпроект»; науково-проектним архітектурним бюро «ЛЩЕНЗ І АРХ» та іншими.

На факультеті розвивається широка наукова галузь, в якій розробляється система знань за спеціалізаціями та про фундаментальні закономірності розвитку архітектури унікальних споруд, інтер'єру, реконструкції і реставрації, охорони пам'яток культури, методів управління в архітектурній діяльності.

Статус КНУБА як національного вищого навчального закладу України (26 лютого 1999 р. Указом Президента України університету надано статус національного) надає архітектурному факультету можливість готувати спеціалістів, що відповідають вимогам європейського і світового рівням.

Література:

1. Державний архів м. Києва (ДАК), ф. 100 оп. 1 № 206.
2. ДАК ф.100 оп. 1 № 1314.
3. ДАК ф.163 оп.6 № 145.
4. ДАК ф.100 оп.1 № 1080.
5. ДАК ф.100 оп.1 № 1159.
6. Журнал «Строительство и архитектура» №8. 1983г.
7. Слепцов О.С. Архітектурно – будівельна концепція розвитку КНУБА - архітектурний вісник КНУБА. Наук. вироб. збірник / відповід. ред. Куліков П.М. – К.:КНУБА, 2014, вип.2 – с. 321-378.
8. Слепцов О.С., Горбик О.О., Ладан Т.М., Кумейко М.К. Історія, сьогодення та перспективи кафедри Основ архітектури і архітектурного проектування - архітектурний вісник КНУБА. Наук. вироб. збірник / відповід. ред. Куліков П.М. – К.:КНУБА, 2015.-вип.5-с. 3-25.
9. Слепцов О.С. Концепція розвитку КНУБА. Concept of development of KNUCA. Рекламний альбом.
10. Літопис вищих навчальних закладів. Випускники КНУБА 2006

11. Сайт КНУБА www.knuba.edu.ua.

Аннотация. Рассмотрены основные исторические вехи становления Киевского национального университета строительства и архитектуры с начала основания и по сегодняшний день и перспективы развития факультета как составной части университета.

Ключевые слова: Киевский национальный университет строительства и архитектуры, архитектурный факультет, история, развитие, архитектурно-строительная концепция.

Annotation. Considered the basic historical landmarks of the architectural faculty of Kyiv National University of Construction and Architecture of inception to the present and prospects of development of the faculty as the part of University.

Keywords: Faculty of Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture, history, development, architectural and construction concept.